



LA REVOLUCIÓ DEL PETROLI A ALCOI: PRIMERA VAGA GENERAL DEL PAÍS VALENCIÀ

JÚLIA JORDÀ

CINCTORRES, ELS PORTS

Resum: *Breu introducció a la vaga general del 1873, protagonitzada pels obrers alcoians i l'AIT, i coneguda com a Revolució del Petroli.*

El repte que Joan Fuster proposà als alcoians d'escriure sobre els esdeveniments del 1873 fou assumit per autors de distints àmbits. Si bé des de la novel·lística, Isabel-Clara Simó contextualitzà l'obra de *Júlia*¹ amb la Revolució del Petroli, des de la Història han sigut diversos els estudiosos de la matèria. Primerament, al 1959 es publicà *La Revolución Internacionalista alcoyana de 1873 ("El Petrolio")*², escrit per Rafael Coloma, un "aficionat" a la Història que recull els fets i els reelabora a mode de crònica periodística. Ja a partir de finals dels anys setanta i vuitanta del segle XX, la historiografia del *Petroli* ha irromput amb més objectivitat i força en el panorama acadèmic. Entre aquests autors podem trobar a Manuel Cerdà, Joaquim Cuevas Casaña, Àngel

¹ CLARA-SIMÓ, I. *Júlia*, Barcelona: La Magrana, 1983.

² COLOMA, R. *La revolución internacionalista alcoyana de 1873 ("El Petrolio")*, Alacant: Instituto de Estudios Alicantinos, 1959.

Beneito Lloris i Francesc-X. Blay Meseguer, els quals citarem en les línies que venen a continuació.

Per entendre la Revolució del Petroli, primer hem de fer-ne cinc sobre el procés d'industrialització d'Alcoi. Aquest es va caracteritzar per la precarietat de la mecanització i l'especialització en béns de baixa qualitat i preu. Dita indústria, doncs, necessitava la sobreexplotació de grans contingents de mà d'obra, amb salaris molt pobres, per a resultar competitiva en el mercat. L'augment demogràfic destinat a aquesta mena d'indústria afavorí les pèssimes condicions de l'habitatge i de la vida dels obrers.³



Illa de cases incendiada pels obrers. Gravat publicat a "La ilustración Española y Americana".

Els precedents d'aquesta primera vaga general s'assenten en la llarga tradició de resposta obrera col·lectiva envers els patrons des de primeries del segle XIX. Aquestes condicions prèvies feren que el nivell d'organització i consciència de les classes baixes alcoianes fóra destacable en la I República espanyola, proclamada al 1873. A més a més, com afirma Joaquim Cuevas Casaña, [...] *la Comissió Federal per a Espanya de l'Associació Internacional de*

³ CUEVAS CASAÑA, J. *La Revolució del Petrólio*, En: *Història d'Alcoi*, Alcoi: Marfil, 2006. P. 314

*Treballadors (AIT) estava situada a Alcoi, nucli que, després de Catalunya, aportava el major contingent de membres de tot l'estat.*⁴

La circular número vuit de l'AIT, com ens assenyala Manuel Cerdà⁵, es posicionava sobre la I República descrivint-la com: *l'últim baluard de la burgesia, l'última trinxera dels explotadors i un desengany complet per a tots aquells (...) que tot ho han esperat i encara ho esperen dels governs.*⁶ Això es va reflectir a Alcoi i els voltants amb grans moviments reivindicatius i de suport als treballadors dels diferents sectors fabrils.⁷

Els esdeveniments de 1873 responen a una estratègia ben definida, puix no és improvisació el que desembocarà en la primera vaga general del País Valencià⁸, sinó que resulta de les dures condicions de vida imposades per la industrialització, tant a Alcoi com altres indrets propers.⁹ El motiu expressat per la Comissió Federal, per a declarar la vaga general el 7 de juliol del 1873 fou el suport als seus veïns en la vaga de paperers dels Algars (Cocentaina). Els representants dels treballadors s'entrevistaren amb el batlle, Agustí Albors – conegut popularment com a "Pelletes" –, el qual havia de fer de mediador entre ells i els empresaris. La manca d'acord entre els obrers i Albors va provocar un fet sense precedents, una vaga general a la comarca, secundada per més de 8.000 treballadors.¹⁰

El context polític en què s'insereix un moviment de tal magnitud fou la primera República espanyola, on les tensions eren paleses entre els propis republicans i el model d'Estat, i coincidiren cronològicament amb el cantonalisme al País Valencià, Múrcia i Andalusia. Els obrers i les obreres havien

⁴ Íbidem, p. 214

⁵ CERDÀ, M. "La revolució del petroli. Alcoi 1873." En: *Eines. Revista de cultura i ensenyament*. Núm. 18, 2000, IES Pare Eduard Vitòria, Alcoi.

⁶ Íbidem, p. 22.

⁷ CUEVAS CASAÑA, J. *La Revolució del...op.cit.*, p. 215

⁸ I de les pioneres de l'Estat espanyol.

⁹ CERDÀ, M. "La revolució del petroli. Alcoi 1873."... Op.cit., p. 23

¹⁰ CUEVAS CASAÑA, J. *La revolució...op.cit.*, p. 215

anat afegint unes injustícies a través de tot el segle, i pensaren que amb aquesta protesta les seues condicions millorarien.¹¹

L'assemblea del 7 de juliol es féu a la plaça de bous, i els més de 6.000 treballadors reunits allí, acordaren declarar-se en vaga general. A partir d'aquesta reunió, es crearen comissions per a estudiar els greuges dels distints oficis. Albors es decantà pels fabricants, que consideraven excessives les demandes dels obrers, i féu una circular mostrant la seua preocupació per l'estat de vaga. Quan aquest trencà les negociacions amb la comissió de l'AIT, els vaguistes acordaren exigir la dimissió de la Corporació municipal, la qual seria rellevada per una comissió d'internacionalistes. Albors i alguns dels majors contribuents es reuniren a l'Ajuntament i quan el batlle disparà un tret a l'aire a fi que es dissolgueren tots els que s'havien concentrat fora de la Casa Consistorial, tres dels guàrdies municipals obriren foc contra els vaguistes, entre els quals causaren un mort i diversos ferits.¹²

Aquests fets desencadenaren aldarulls, i començaren a construir-se barricades per aïllar l'Ajuntament, mentre els que es trobaven a l'interior d'aquest es preparaven també per a la seua defensa, tot i que molts d'ells desistiren en veure els grans contingents d'obriers en protesta. Els internacionalistes també anaren a cases de fabricants i propietaris per a confiscar armes, diners i fins i tot aliments. A més a més, el petroli començà a ser recaptat de les distintes botigues per a incendiar l'edifici de l'Ajuntament i exigir la rendició d'Albors i els que l'acompanyaven. Albors començà a preparar la seua fugida, i això va fer que els *petroliers* incendiaren diverses cases de l'illa per a impedir-li-ho. D'aquesta gran mobilització del petroli per als incendis prové la denominació d'aquests fets com a "revolució del petroli". Albors fou trobat pels vaguistes i assassinat de forma violenta, amb el cadàver del qual, com afirma Manuel Cerdà, *la menudalla arrossegà pels principals carrers de la*

¹¹ CERDÀ, M. "La revolució del petroli. Alcoi 1873."...Op.cit., p.25

¹² Íbidem, p. 25.

*ciutat, s'encrueliren. Amb el batlle, moriren setze persones d'ambdós bàndols, i els internacionalistes feren ostatges alguns dels empresaris.*¹³



L'arrastrà de Pelletes. Quadre de Ramón Castañer ubicat a l'Ajuntament d'Alcoi

Després d'això, l'AIT convocà els rics contribuents a una reunió, en la qual exigiren diners per a pagar els desperfectes ocasionats per la batussa, i els salaris dels obrers corresponents als dies de vaga. A més, els coaccionaren per evitar que les tropes enviades pel govern entraren en la ciutat. Durant els mesos que seguiren als fets, els obrers continuaren amb assemblees i negociacions per a una millora de les condicions salarials i de treball. No obstant això, a principis del mes de setembre, entrà a Alcoi la Guàrdia Civil, i s'inicià una forta repressió sobre els treballadors. Dos anys després es produí una amnistia que afectà a la meitat dels empresonats, si bé l'absolució total arribaria anys després.¹⁴

¹³ Íbidem, p. 26.

¹⁴ Íbidem, p. 27.

En conclusió, la revolució del 1873 contribuï decidivament a la caiguda de la primera experiència republicana, i al trencament decisiu dels interessos de burgesos i treballadors. Com afirma l'autor Manuel Cerdà¹⁵, els fets són de gran rellevància històrica per a tots nosaltres, hereus directes de la societat que comença amb la industrialització. Els fets del *petroli* tenen una importància destacable per a la classe obrera i la seua lluita, ja que és un fet, que com hem dit, inaugura les vagues generals al País Valencià, a què actualment estem tan avesats; i a més, aquesta revolució ha tingut també una especial transcendència per als alcoians, ja que en el seu imaginari col·lectiu, encara avui perviuen moltes influències d'aquests esdeveniments. Per últim, cal destacar que amb el 125é aniversari, al 1998, diversos autors feren estudis i publicacions, entre els quals podem destacar la recopilació¹⁶ de dos escrits de l'època del *petroli*, feta per Àngel Beneito Lloris i Francesc-X. Blay Meseguer, que ens mostren els fets a través dels ulls de dos coetanis.

¹⁵ Íbidem, p. 21.

¹⁶ BENEITO LLORIS, A.; BLAY MESEGUER, F. (Eds) *Dos escrits sobre els fets d'Alcoi de 1873 ("El Petrolio")*, Comissió Organitzadora del 125é aniversari del "Petrolio", Alcoi, 1998.